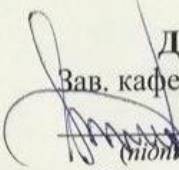

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Агробіотехнологічний факультет

Спеціальність 205 «Лісове господарство»

Допускається до захисту
Зав. кафедри лісового господарства

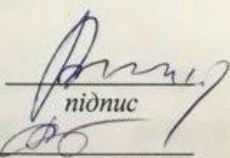
 (підпис, вчене звання, прізвище, ініціали)

« 18 » листопада 20 24 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
МАГІСТРА

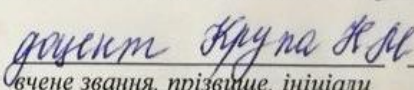
МОНІТОРИНГ СТАНУ ОСОБЛИВО ЦІННИХ ЛІСОВИХ
КОМПЛЕКСІВ ФЛПІ «ІЗЯСЛАВСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»
ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»

Виконав: Романюк Павло Миколайович

підпис

Керівник: доцент Левандовська С.М.

Рецензент

вчене звання, прізвище, ініціали

підпис

Я, Романюк П. М., засвідчую, що кваліфікаційну роботу
виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет агробіотехнологічний
Спеціальність 205 «Лісове господарство»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант ОП «Лісове господарство»

Л.М. Левандовська
підпис, вчене звання, прізвище, ініціали
«27» листопада 2023 р.

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу здобувачу**

Романюку Павлу Миколайовичу

Тема: Моніторинг стану особливо цінних лісових комплексів філії «Ізяславське лісове господарство» ДП «Ліси України»

Керівник роботи: Левандовська С.М., канд. біол. наук, доцент

Затверджено наказом ректора № 48/с **від** «04» 02 **20** 24 **р.**

Термін **здачі** **здобувачем** **виконаної** **роботи**
«08» 11 **20** 24 **р.**

Вихідні дані: Проект організації і розвитку лісового господарства філії «Ізяславське ЛГ», матеріали лісової сертифікації.

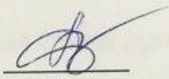
Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Принципи збереження ОЦЗЛ.
2. Методика дослідження.
3. Едафо-кліматичні умови господарства.
4. Стан ОЦЗЛ на території філії «Ізяславське ЛГ».
5. Моніторинг заходів, які передбачають запобігання негативного впливу на особливо цінні для збереження ліси.

Календарний план виконання роботи

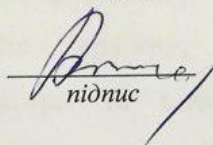
Етап виконання	Дата виконання етапу	Відмітка про виконання
Огляд літератури	Грудень 2023	Виконано
Методична частина	Січень-лютий 2024	Виконано
Дослідницька частина	Березень-вересень 2024	Виконано
Оформлення роботи	Жовтень 2024	Виконано
Перевірка на плагіат	Листопад 2024	Виконано
Попередній розгляд на кафедрі	Листопад 2024	Виконано
Подання на рецензування	Листопад 2024	Виконано

Керівник кваліфікаційної роботи

 підпис

 доцент Левацький С.М.
 вчене звання, прізвище, ініціали

Здобувач

 підпис

 Романюк П.М.
 прізвище, ініціали

Дата отримання завдання «27» листопада 2023 р.

АНОТАЦІЯ

Романюк П.М. Моніторинг стану особливо цінних лісових комплексів філії «Ізяславське лісове господарство» ДП «Ліси України»

У кваліфікаційній роботі висвітлено результати дослідження стану особливо цінних для збереження лісів (ОЦЗЛ) у філії «Ізяславське лісове господарство» ДП «Ліси України».

Особливу увагу приділено обстеженню ділянок, що мають виняткову природну, наукову чи соціальну цінність та моніторингу їх стану відповідно до принципів сталого лісоуправління. У процесі дослідження проаналізовано категорії та підкатегорії ОЦЗЛ, що включають: природно-заповідні території, рідкісні види флори і фауни, унікальні біотопи та культурні об'єкти. Здійснено характеристику кожної категорії ОЦЗЛ із наведенням їхніх визначень, обґрунтовано їх значущість для збереження біорізноманіття. Встановлено, що лісогосподарська діяльність у межах філії здійснюється з урахуванням принципів сталого розвитку та рекомендацій FSC. Запропоновано практичні рекомендації щодо удосконалення системи моніторингу і збереження лісових ресурсів.

Кваліфікаційна робота викладена на 85 сторінках комп'ютерного тексту, з них 56 – основного тексту, складається з 4-х розділів, висновків, пропозицій підприємству, списку використаної літератури із 46 джерел, додатків та ілюстрована 11 таблицями і 13 рисунками.

Ключові слова: моніторинг, особливо цінні для збереження ліси, категорії ОЦЗЛ, лісова сертифікація, схема FSC.

ABSTRACT

Romanyuk P. Monitoring the condition of especially valuable forest complexes of the Izyaslav Forestry Branch of the State Enterprise Forests of Ukraine

The qualification work highlights the results of a study of the state of especially valuable forests for conservation (OVCF) in the Izyaslav Forestry Branch of the State Enterprise Forests of Ukraine.

Particular attention is paid to the survey of areas of exceptional natural, scientific or social value and monitoring their condition in accordance with the principles of sustainable forest management. In the process of the study, the categories and subcategories of OVCF were analyzed, including: nature reserves, rare species of flora and fauna, unique biotopes and cultural sites. Each category of OVCF was characterized with their definitions, and their significance for the conservation of biodiversity was substantiated. It was established that forestry activities within the branch are carried out taking into account the principles of sustainable development and FSC recommendations. Practical recommendations are proposed for improving the system of monitoring and conservation of forest resources.

The qualification work is presented on 85 pages of computer text, of which 56 are the main text, consists of 4 sections, conclusions, proposals for the enterprise, a list of used literature from 46 sources, appendices and is illustrated with 11 tables and 13 figures.

Keywords: monitoring, forests of particular value for conservation, categories of HCVF, forest certification, FSC scheme.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	7
ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ЗБЕРЕЖЕННЯ ОСОБЛИВО ЦІННИХ ЛІСІВ ЯК ПРИНЦИП ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА	11
1.1. Поняття про особливо цінні для збереження ліси	11
1.2. Схема і підходи до виявлення особливих цінностей для збереження та виділення ОЦЗЛ.....	15
1.3. Моніторинг особливо цінних для збереження лісів.....	19
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЛІЇ «ІЗЯСЛАВСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ» ТА ПРИРОДНІ УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	24
2.1. Місцезнаходження та організаційна структура.....	24
2.2. Природно-кліматичні умови.....	26
2.3. Характеристика лісового фонду господарства	31
РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ.....	36
РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВО ЦІННІ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛІСИ НА ТЕРИТОРІЇ ФІЛІЇ «ІЗЯСЛАВСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ».....	39
4.1. Визначення особливо цінних для збереження лісів і залучення зацікавлених сторін до процесу їх збереження та охорони.....	39
4.2. Особливо цінні для збереження ліси та їх характеристика.....	41
4.3. Ведення лісового господарства в особливо цінних для збереження лісах.....	55
4.4. Моніторинг заходів, які передбачають запобігання негативного впливу на ОЦЗЛ.....	58
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ПІДПРИЄМСТВУ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ	68

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарук Г.В., Букша І.Ф. Сертифікація лісогосподарського підприємства: практичний посібник. Харків: УкрНДІЛГА, 2018. 172 с.
2. Борсукевич, Л.М. Збереження та невиснажливе використання заплавних лісів України з урахуванням підходів оселищної концепції охорони природи. *Scientific Bulletin of UNFU*, 2023. 33(3). С. 13–18. URL: <https://doi.org/10.36930/40330302>
3. Буджак В. В., Куземко А. А., Вашеньяк Ю. А. та ін. Найпоширеніші трав'яні біотопи лісової та лісостепової зон України. Чернівці: Друк. Арт. 2021. 16 с.
4. Вінніченко Т.С. Рослини України під охороною Бернської конвенції. Хімджест, 2006. 176 с.
5. Дячук П.П., Берднік І.В. Використання геоінформаційних систем і штучного інтелекту для захисту особливо цінних лісів України: огляд можливостей, виклики та правове забезпечення. Київ: WWF-Україна. 2024.
6. Екологічна енциклопедія. К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2006. Т.1. 432 с.
7. Екологічний паспорт Хмельницької області URL: https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/Hmelnytska-obl_2021.pdf
8. Збереження біорізноманіття і раритетних типів оселищ в умовах кліматичних змін. Наукові рекомендації / ред. В. Кияк, І. Данилик, І. Шпаківська, О. Кагало, О. Лобачевська. Львів: Простір-М, 2022.
9. Зелена книга України /під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я.П. Дідуха. К.: Альтерпрес, 2009. 448 с.
10. Кагало О. Концептуально-методичні засади соціологічної оцінки змін рослинного покриву. *Вісник Львівського ун-ту. Серія біологічна*. 2003. Вип. 34. С. 3–18

11. Карта ґрунтів України. URL: <https://superagronom.com/karty/karta-gruntiv-ukrainy#x>
12. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_129#Text
13. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979 р.). К.: Мінекобезпеки України, 1998. 76 с.
14. Кравець П.В., Лакида П. І. Критерії та індикатори сталого управління лісами. Наук. вісник УкрДЛТУ: Зб. наук.-техн. праць. Львів, 2002. Вип. 12.7. С. 146–158.
15. Кравець П.В., Лакида П. І., Кременецька Є. О. та ін. Інституційна розбудова лісової сертифікації в Україні. К.: ННЦ ІАЕ, 2009. С. 102–199.
16. Куземко А., Садогурська С., Василюк О. Тлумачний посібник оселищ Резолюції № 4 Бернської конвенції, що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони. Київ, 2017. 124 с.
17. Лакида П.І., Кравець П.В., Колосок О.М. та ін. Рекомендації з удосконалення ведення лісового господарства відповідно до вимог лісової сертифікації. К.: НАУ, 2007. 48 с.
18. Левандовська С.М., Романюк П.М. Аналіз відповідності ОЦЗЛ у філії «Ізяславське ЛГ» ДП «Ліси України». *Сучасний стан, проблеми і перспективи лісівничої освіти, науки та виробництва*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Біла Церква, 19 квітня 2024 р.). Біла Церква: БНАУ, 2024. С. 193–196.
19. Методичні рекомендації з виділення, моніторингу та охорони особливо цінних для збереження лісів. Київ, 2015. 45 с.
20. Національна мережа інформації з біорізноманіття. URL: <http://ukrbin.com/index.php?lang=0&lang=2>.
21. Національний атлас України. К.: ДНВП «Картографія», 2007. 440 с.

22. Національний каталог біотопів України. За ред. А.А. Куземко, Я.П. Дідуха, В.А. Онищенко, Я. Шеффера. К.: ФОП Клименко Ю.Я., 2018. 442 с.
23. Онищенко В.А. Оселища України за класифікацією EUNIS / В.А. Онищенко. К.: Фітосоціоцентр, 2016. 56 с.
24. Особливо цінні для збереження ліси: визначення та господарювання. Практичний посібник для України. 2008. Кол. авт. за ред. Б. Проць, Р. Волосянчук. 146 с.
25. Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / Укладачі: Т.Л. Андрієнко, М.М. Перегрим. Київ: Альтерпрес, 2018. 148 с.
26. Охоронні ділянки як механізм збереження біотичного різноманіття в лісах (на прикладі Прикарпаття) : практичний посібник ; наук. ред. І. І. Чорней. Чернівці : Друк Арт, 2018. 48 с.
27. Проект організації і розвитку лісового господарства ДП «Ізяславське лісове господарство». Ірпінь, 2019. 179 с.
28. Павліщук О. П. Лісова сертифікація за вимогами FSC національного стандарту для України: можливості для зацікавлених сторін : посібник. Київ, 2021. 48 с.
29. Перелік об'єктів природно-заповідного фонду Хмельницької області. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-22.html>
30. Перелік регіонально рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин на території Хмельницької області від 17 липня 2012 року № 4-12/2012.
31. Посібник з питань практичної реалізації FSC національного стандарту системи ведення лісового господарства для України. 2019. Кол. авт. під заг. ред. П. В. Кравця. 172 с.
32. Про затвердження переліків видів рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ), та видів рослин та грибів, що виключені з Червоної книги України (рослинний світ) : наказ

Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України № 111 від 15.02.2021. URL: <https://surl.li/idcsmt>

33. Про затвердження переліків видів тварин, що заносяться до Червоної книги України (тваринний світ), та видів тварин, що виключені з Червоної книги України (тваринний світ): наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України № 29 від 19.01.2021. URL: <https://surli.cc/ktbxad>

34. Про затвердження переліків рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні і заносяться до Зеленої книги України, та природних рослинних угруповань, які вилучені із Зеленої книги України: наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України № 368 від 17.12.2020.

35. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 34. Ст. 502.

36. Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1777-р.

37. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019.

38. Тестов П., Норенко К. Як зберегти ліс? Участь громадськості в управлінні лісами: посібник / за заг. ред. О. Кравченко. Видавництво «Компанія “Манускрипт”». Львів, 2018. 100 с.

39. Фауна України: охоронні категорії. Довідник / ред. О. Годлевська, Г. Фесенко. Видання друге, перероблене та доповнене. Київ, 2010. 80 с.

40. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.

41. Червона книга України. Тваринний світ / Ред. І. А. Акімов. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 624 с.

42. Чурілов А.М. Аналіз практик виділення та моніторингу особливих цінностей для збереження у лісових господарствах України. WWF-Україна, 2022. 36 с.

43. FSC-STD-01-001. FSC Principles and Criteria for Forest Stewardship. URL: http://www.fsc.org/fileadmin/web-data/public/document_center.

44. Hălălısan, A.-F., Popa, B., Heras-Saizarbitoria, I., Boiral, O., Arana-Landin, G., Nicorescu, A.-I., & Abrudan, I.V. Procedural factors influencing forest certification audits: An empirical study in Romania. *Forests*. 2021. Vol. 12(2). Article number 172. DOI: 10.3390/f12020172.

45. Lehtonen, E., Gustafsson, L., Lohmus, A., Stedingk, H.V. What does FSC forest certification contribute to biodiversity conservation in relation to national legislation? *Journal of Environmental Management*. 2021. Vol. 299. Article number 113606. DOI: 10.1016/j.jenvman.2021.113606.

46. Senior, M. J. M., Brown, E, Villalpando, P., Hill, J. K. Increasing the scientific evidence base in the “high conservation value” (HCV) approach for biodiversity conservation in managed tropical landscapes. *Conserv. Lett.* 8. 2014. P. 361–367. DOI: 10.1111/conl.12148